

تعاریف و مفاهیم

مجمع خیرین سلامت کشور: یک سازمان مردم نهاد است که کلیه فعالیت های آن غیرسیاسی، غیرانتفاعی و غیردولتی می باشد و در موضوع بهداشت و درمان با رعایت کامل قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران فعالیت می نماید.

واحدهای مجمع: به ستاد مرکزی و هر یک از شعب و دفاتر نمایندگی تابعه مجمع خیرین سلامت کشور اطلاق می شود که امور و خدمات مرتبط با مجمع را انجام می دهند.

ستاد مرکزی مجمع: واحدی از مجمع خیرین سلامت کشور است که به امر برنامه ریزی، هماهنگی و نظارت و تدارک واحدهای غیرستادی و یا واحدهای ستادی تابعه می پردازد.

شعبه مجمع: واحدی از مجمع خیرین سلامت کشور می باشد که در استان ها و شهرستان هایی که دارای دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی می باشند، مستقر و فعالیت می نماید.

دفتر نمایندگی مجمع: واحدی از مجمع خیرین سلامت کشور می باشد که تحت نظر شعبه مجمع اداره می شود و معمولاً در شهرستان ها، شهرها و بخش هایی که فاقد دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی می باشد فعالیت می نمایند.

هیئت مؤسس مجمع: اشخاصی هستند که برای تهیه مقدمات تأسیس مجمع قیام نموده اند و بعد از تأسیس، تحت عنوان مؤسس مسئولیتی ندارند.

خیرین سلامت: به انسان های نیکوکار و با کرامتی اطلاق می شود که در قالب هسته های مشارکت مردمی با انفاق خود و تبلیغ و ترویج روحیه ایثارگری در عرصه بهداشت، درمان و سلامت جامعه، مجمع خیرین سلامت کشور را یاری می نمایند.

مؤسسات وابسته به دانشگاه علوم پزشکی : منظور از مؤسسات وابسته ، مؤسسات درمانی تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی می باشد .

مؤسسات درمانی : به تمامی مراکز درمانی اعم از بیمارستان ، بیمارستان و زایشگاه ، زایشگاه و آسایشگاه که مجهز به تخت درمانی باشند ، مؤسسات درمانی گویند .

واحدهای درمانی : به کلیه واحدهایی که در آنها نسبت به معالجه ، درمان و بهبودی بیماران نظیر بیمارستان، درمانگاه ، مرکز بهداشتی درمانی ، خانه بهداشت ، اورژانس (پایگاه بهداشت) و... اقدام شود در این گزارش به عنوان واحدهای درمانی اطلاق گردیده است .

بیمارستان : مکانی است که با اخذ مجوز از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با استفاده از امکانات تشخیصی ، درمانی ، بهداشتی ، آموزشی و پژوهشی به منظور درمان و بهبودی بیماران سرپایی و بستری به صورت شبانه روزی تأسیس می گردد و به بیمارستان عمومی و تک تخصصی تقسیم می شود .

بیمارستان تک تخصصی : بیمارستانی است که در یک رشته تخصصی یا فوق تخصصی پزشکی فعالیت می کند .

بیمارستان شهرستان : واحدی است خودگردان که به صورت بیمارستان عمومی ، حداقل دارای ۷ تخصص جراحی ، داخلی ، کودکان ، زنان و زایمان ، بیهوشی ، رادیولوژی ، آزمایشگاه و بخش های بستری ، پلی کلینیک های تخصصی و اورژانس می باشد . این بیمارستان باید ارجاع شدگان از مراکز بهداشتی درمانی شهری و روستایی را نیز بپذیرد .

بیمارستان عمومی : بیمارستانی است که باید حداقل دارای چهار بخش بستری شامل داخلی ، جراحی عمومی ، زنان و زایمان و اطفال و بخش های آزمایشگاه ، داروخانه ، رادیولوژی و فوریت های پزشکی (اورژانس) و تغذیه باشد.

زایشگاه : به محلی گفته می شود که تحت نظر پزشک متخصص زنان و زایمان ، فقط به امر زایمان می پردازد .

آسایشگاه : واحدی است که حداقل دارای پانزده تخت و تسهیلات و خدمات عمومی لازم بوده و دارای یک یا چندین بخش اختصاصی همراه با گروه پزشکان متخصص در رشته های مذکور باشد مانند مجذومین ، مسلولین و معتادان .

درمانگاه : مکانی است که با اخذ مجوز از وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی به صورت شبانه روزی بیماران سرپایی را برای درمان می پذیرد و بر حسب نوع فعالیت به درمانگاه عمومی و تخصصی تقسیم می شود .

درمانگاه تخصصی : درمانگاهی است که به منظور ارائه خدمات تشخیصی و درمانی در یکی از رشته های تخصصی پزشکی مانند قلب و عروق و یا تشخیص و درمان یک یا چند بیماری مشخص مانند دیابت که متخصصین رشته های مختلف در آن همکاری می کنند ، طبق ضوابط موضوع آیین نامه های مربوطه تأسیس می شود .

درمانگاه عمومی : درمانگاهی است که به منظور ارائه خدمات تشخیصی و درمانی در بیش از یک رشته تخصصی عمومی فعالیت دارد .

کلینیک : درمانگاهی است که در یک نوع تخصص ، به درمان سرپایی بیماران اقدام می نماید .

پلی کلینیک : درمانگاهی است که در چند نوع تخصص به درمان سرپایی بیماران اقدام می نماید .

مرکز بهداشت استان : واحدی است که مسئولیت برنامه ریزی و نظارت بر فعالیت مراکز بهداشت شهرستان های تابع یک استان را به عهده دارد و از آنها پشتیبانی فنی و اداری می کند .

مرکز بهداشت شهرستان : واحدی است خودگردان که مسئولیت برنامه ریزی و نظارت بر فعالیت مراکز بهداشتی درمانی و پشتیبانی از آنها را بر عهده دارد .

مرکز بهداشتی درمانی شهری: واحدی مستقر در مناطق شهری است که پایگاه های بهداشت را در پوشش خود دارد. جمعیت تحت پوشش آن در مناطق شهری که در بخش خصوصی فعالیت دارد حدود ۵۰ تا ۶۰ هزار نفر است و وظیفه عمده آن پشتیبانی و نظارت بر پایگاه های بهداشت تحت پوشش و قبول ارجاعات است. چنانچه منطقه شهری فاقد بخش خصوصی فعال باشد، این مرکز جمعیت کمتری (۱۲۵۰۰ نفر) را در پوشش خود می گیرد و تمامی فعالیت های آزمایشگاه، رادیولوژی و دارویی را نیز خود انجام می دهد. رئیس این مرکز پزشک است.

مرکز بهداشتی درمانی روستایی: مرکز بهداشتی درمانی مستقر در روستا است که خانه بهداشت آن روستا و غالباً چند خانه بهداشت از روستاهای همجوار را در پوشش خود دارد. جمعیت تحت پوشش این مرکز حدود ۹۰۰۰ نفر است و در آن پزشک عمومی، کاردان یا کارشناس بهداشتی و در صورت فعال نبودن بخش خصوصی، تکنسین آزمایشگاه و دارویی، بهیار با کمک کادر اداری و با رعایت پزشک فعالیت می کنند. وظیفه اصلی این مرکز، پشتیبانی از خانه های بهداشت، نظارت بر کار آنها و قبول ارجاعات و برقراری ارتباط مناسب با سطوح بالاتر است.

مرکز اورژانس خدمات اجتماعی: به مرکزی گفته می شود که در آن یک سلسله اقدامات تخصصی صورت می پذیرد تا فرد را در استفاده از مکانیسم های حل بحران یاری کرده و بتواند برای حل موفقیت آمیز بحران، توانایی و مهارت خود را افزایش دهد و از مرحله بحران به یک وضعیت سامان و پایدار برسد.

پایگاه بهداشت: واحدی مستقر در مناطق روستایی با بیش از ۶۰۰۰ نفر جمعیت و تمامی مناطق شهری است و جمعیتی حدود ۱۲۵۰۰ نفر را پوشش می دهد. پرسنل در آن شامل ماما، کاردان بهداشتی زن، کاردان بهداشتی مرد، خدمتگزار است.

پایگاه ثابت شهری: پایگاه اورژانس ثابتی است که در مراکز شهرستان ها، شهرهای دارای دانشگاه یا دانشکده علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی و شهرهای با جمعیت بیش از ۵۰۰۰۰ نفر دایر شده است و در ارتباط با مرکز پیام و مرکز ارتباطات و فرماندهی عملیات پایگاه اورژانس می باشد.

پایگاه ثابت جاده ای: پایگاه اورژانس ثابتی است که در شهرهای کمتر از ۵۰۰۰۰ نفر جمعیت و در جاده های پر تردد و یا پر حادثه در محدوده نقاط حادثه خیز مستقر می شود و در ارتباط با مرکز پیام ارتباطات و فرماندهی عملیات پایگاه اورژانس می باشد.

خانه بهداشت روستایی: واحدی مستقر در روستا است که غالباً چند روستای دیگر (روستاهای قمر) را نیز پوشش می دهد. جمعیت تحت پوشش هر خانه بهداشت با ۲ بهورز (زن و مرد) حدود ۲۰۰۰ نفر است. بهورزان زن و مرد، کارکنان خانه بهداشت هستند که بومی بودن آنها (اسکان در روستای اصلی یا روستاهای قمر) از شرایط ضروری است.

خانه بهداشت ضمیمه: عبارت است از خانه بهداشتی که در همان روستای محل استقرار مرکز بهداشتی درمانی روستایی قرار دارد.

خانه بهداشت فعال: عبارت است از: خانه بهداشتی که حداقل دارای یک بهورز زن باشد.

بخش بیمارستان: در این گزارش منظور مکان هایی است که در مجموعه یک بیمارستان قرار دارد و در آنجا به درمان و معالجه بیماران به صورت تخصصی اقدام می شود، مانند بخش فیزیوتراپی، بخش ICU و بخش CCU و...

بخش CCU: یک بخش تخصصی پزشکی، پرستاری است که بر اساس موازین علمی و با استفاده از تمامی تجهیزات، تأسیسات، تکنولوژی پزشکی و داروهای لازم، مسئولیت مداوا و مراقبت از بیماران مبتلا به عوارض حاد قلبی را عهده دار می باشد.

بخش مراقبت های ویژه ICU: بخشی از بیمارستان است که با استفاده از نیروهای تخصصی پزشکی، پرستاری و تمامی تجهیزات، تأسیسات، تکنولوژی پزشکی و داروهای لازم، مسئولیت درمان بیمارانی را که مبتلا به عوارض حاد و کشنده بوده یا در معرض صدمات خطرناک و جدی می باشند عهده دار است.

واحد فیزیوتراپی: مکانی است که طبق مجوز وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تأسیس شده و در آن با استفاده از عوامل فیزیکی از قبیل گرما، سرما، آب، نور، امواج مافوق صوت، الکترومانیتیک، حرکت درمانی و غیره به درمان بیماران می پردازند.

واحد بهداشتی درمانی غیر مستقل: به واحدی گفته می شود که در داخل واحد بهداشتی درمانی قرار داشته و از امکانات اداری، مالی و پرسنلی واحد مذکور استفاده نماید.

واحد بهداشتی درمانی مستقل: به واحد بهداشتی درمانی گفته می شود که دارای تشکیلات و محل فعالیت مستقل باشد.

واحد بهداشتی درمانی همکار: به واحد بهداشتی درمانی گفته می شود که طرف قرارداد سازمان های بیمه گر تعریف شده در قانون بیمه خدمات درمانی باشد.

واحد بینایی سنجی: مکانی است که در آن خدمات بینایی سنجی مانند اصلاح دید، تشخیص زودرس تنبلی چشم، تعیین میزان بینایی و درمان انحراف چشمی به منظور درمان و توانبخشی به افراد با اختلالات بینایی ارائه می شود.

واحد شنوایی سنجی: مکانی است که در آن خدمات ارزیابی و تشخیص کم شنوایی، تجویز و تنظیم وسایل کمک شنوایی مانند سمعک و آموزش ویژه کم شنوایان به منظور درمان و توانبخشی ارائه می شود.

واحد ارتوپدی فنی: مکانی است که در آن پس از ارزیابی فرد دارای ناتوانی، وسایل کمکی (ارتز) و اعضاء مصنوعی (پروتز) مناسب برای او ساخته می شود.

واحد کار درمانی: مکانی است که در آن فعالیت های درمانی و مهارت های ضروری زندگی در دو گرایش جسمی و روانی جهت توانبخشی و انطباق فرد دارای ناتوانی با محیط ، آموزش و تمرین داده می شود.

واحد گفتار درمانی: مکانی است که در آن تمامی خدمات گفتار درمانی به منظور درمان و توانبخشی به افراد با اختلالات گفتار و زبان ارائه می شود.

واحد توانبخشی: به تمامی واحدهای درمانی اطلاق می شود که صرفاً کار درمان فیزیکی بدن را انجام می دهند. این مؤسسات ، شامل فیزیوتراپی ، کار درمانی ، گفتار درمانی ، شنوایی سنجی ، بینایی سنجی و ارتوپدی فنی می باشد .

داروخانه: مؤسسه ای است پزشکی که با اخذ پروانه مخصوص از کمیسیون قانونی ماده ۲۰ ، تأسیس شده و با داشتن مسئول فنی واجد شرایط به ارائه خدمات دارویی و عرضه دارو ، شیر خشک ، مکمل غذایی رژیمی ، غذاهای کمکی شیرخواران ، لوازم مصرفی پزشکی و فراورده های آرایشی و بهداشتی مجاز مبادرت می نماید .

رادیولوژی: به محلی گفته می شود که طبق مجوز وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی تأسیس شده و در آن آزمایش های پرتوشناسی انجام می گیرد و یا با استفاده از انرژی به صورت اشعه ، بیماری ها تشخیص داده می شود .

آزمایشگاه تشخیص پزشکی: واحدی است که بر طبق مجوز وزارت بهداشت ، درمان و آموزش پزشکی تأسیس شده و در آن آزمایش های بیولوژیک ، میکروبیولوژی ، سرولوژی ، بیوشیمیایی ، ایمنوهماتولوژی خون شناسی ، بیوفیزیکی ، سلول شناسی ، بافت شناسی ، ژنتیک سلولی و ملکولی و سایر آزمایش ها بر روی مواد و نمونه های حاصل از بدن انسان با هدف به دست آمدن اطلاعات جهت تشخیص ، پیشگیری یا پیگیری درمان و یا ارزیابی و سنجش سلامت انجام می شود و شامل دو بخش بالینی و تشریحی است.

آزمایشگاه تشخیص پزشکی بالینی: آزمایشگاهی است که دارای یک یا تمام بخش های مربوط به آزمایشگاه تشخیص پزشکی به جز فعالیت های مربوط به آزمایشگاه تشخیص پزشکی تشریحی می باشد.

آزمایشگاه تشخیص پزشکی تشریحی: آزمایشگاهی است که جهت تشخیص بیماری ها از طریق انجام آزمایش های سلول شناسی و بافت شناسی بر روی نمونه های به دست آمده از بدن انسان (زنده یا مرده) سر و کار دارد و ممکن است از روش های متنوعی برای این منظور استفاده نماید.

مرکز مشاوره ژنتیک: مکانی است که در آن زوج های مراجعه کننده، قبل و بعد از ازدواج و یا در حین بارداری، مورد بررسی قرار می گیرند و مشاوره های لازم برای پیشگیری از اختلالات ژنتیکی ارائه می شود.

مرکز مشاوره و خدمات روان شناختی: مکانی است که با ارائه خدمات مشاوره، راهنمایی و مددکاری به حل اختلالات و مشکلات روانی - اجتماعی و ارتقای بهداشت روان و کیفیت زندگی مراجعان توسط متخصصان بهداشت روانی (مشاور، روانشناس، مددکار و روانپزشک) می پردازد.

مرکز توانبخشی شبانه روزی: مکانی است که در آن خدمات توانبخشی، مراقبتی و پرستاری به سالمندان دارای ناتوانی، افراد با اختلالات ذهنی، جسمی - حرکتی و بیماران روانی مزمن به صورت شبانه روزی ارائه می شود.

تخت بیمارستانی: به تختی گفته می شود که جهت بستری شدن بیماران برای دریافت خدمات درمانی در بیمارستان تعبیه شده و از امکانات تشخیصی، درمانی، پشتیبانی و خدماتی بهره مند باشد.

تخت ثابت: به تختی گفته می شود که هنگام تصویب طرح ساخت بیمارستان و یا تصویب طرح توسعه آن توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برای بیمارستان در نظر گرفته شده باشد.

تخت فعال (تخت دایر): به تختی در بیمارستان گفته می شود که دارای امکانات تشخیصی، درمانی، پشتیبانی، خدماتی و پرسنلی و آماده بستری کردن بیماران باشد.

تخت مراقبت های ویژه سی . سی . یو: تخت های فعالی هستند که در بخش «سی . سی . یو» قرار دارند.

تخت آی . سی . یو: تخت های فعالی هستند که در بخش «آی . سی . یو» قرار دارند.

تخت برای فوریت ها: تختی است که جهت بستری شدن به طور موقت (حداکثر ۴۸ ساعت)، برای تشخیص و مراقبت های اولیه بیمار یا بستری شدن در بخش در نظر گرفته می شود.

تخت نوزاد: در مراکزی که خدمات زایمان ارائه می دهد (زایشگاه یا بیمارستانی که دارای بخش زنان و زایمان است) به تختی که نوزادان سالم را به طور معمول چند ساعت و حداکثر یکی دو روز پس از زایمان در آن نگهداری می کنند، تخت نوزاد گویند.

پرتونگاری: تشخیص و درمان بیماری ها با استفاده از انرژی به صورت اشعه است که توسط پزشکان متخصص پرتونگاری، تکنسین های پرتونگاری و کارمندان تجربی واجد شرایط خاص و دارای مجوز از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، انجام می شود. منظور از مرکز پرتونگاری، محل انجام آزمایش های پرتوشناسی و ارائه خدمات پرتونگاری است که صلاحیت آن به تائید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی رسیده باشد.

توانبخشی: مجموعه اقداماتی است که برای کاستن اثر ناتوانی، توانمندسازی فرد برای رسیدن به خوداتکایی و حضور در اجتماع انجام می شود.

تجهیزات پزشکی: هر گونه وسایل، تجهیزات، ابزار، لوازم، ماشین آلات، وسایل کاشتنی، مواد، معرف ها یا کالیبراتورهای آزمایشگاهی و نرم افزارها که توسط تولید کننده برای انسان (به تنهایی یا در تلفیق با سایر وسایل) جهت حداقل یکی از اهداف تشخیص، پیشگیری یا پیش درمان یا کاهش بیماری، تشخیص، تسکین، جبران یا به تعویق انداختن صدمه یا معلولیت - تحقیق و بررسی، جایگزینی و اصلاح آناتومی یا یک فرآیند فیزیولوژیک - حمایت کننده یا پشتیبانی کننده حیات - کنترل بارداری - تمیز یا ضد عفونی کننده و یا استریل کننده وسایل یا محیط برای اهداف پزشکی - فراهم کردن اطلاعات برای اهداف پزشکی و تشخیص به کمک آزمایش ها بر روی نمونه های گرفته شده از بدن انسان اطلاق می گردد.

وسيله کمک توانبخشی: وسیله ای است که به کمک آن فرد دارای ناتوانی از توانایی های باقیمانده خود برای زندگی مستقل بهره مند می شود. مانند صندلی چرخ دار، عینک، سمعک و اندام های مصنوعی.

لوازم و تجهیزات غیر پزشکی: به لوازم و کالاهایی که جنبه درمانی و پزشکی ندارند ولی در واحدهای درمانی مورد استفاده قرار می گیرند و یا به عنوان مصالح ساختمانی در واحدهای درمانی به کار گرفته می شوند، در این گزارش تحت عنوان لوازم و تجهیزات غیر پزشکی تعریف می شوند.

واحدهای غیر پزشکی: به واحدهایی نظیر سرایداری، کارگاه های تحقیقی و آموزشی، آشپزخانه، سالن های کنفرانس و... که زیرمجموعه ای از واحدهای درمانی می باشند، در این گزارش تحت عنوان واحدهای غیر پزشکی تعریف می شوند.

پروژه عمرانی: به هر یک از واحدهای درمانی و غیر درمانی وابسته که مورد ساخت و ساز، تعمیر و تکمیل، توسعه و بازسازی قرار گرفته اند، در این گزارش تحت عنوان پروژه عمرانی قلمداد شده اند.

روستای اصلی: عبارت است از روستایی که محل استقرار خانه بهداشت است.

روستای قمر : عبارت است از روستایی که از روستای اصلی فاصله ای به مقدار حداکثر یک ساعت پیاده روی داشته باشد. جمعیت روستای قمر، تحت پوشش خانه بهداشت روستای اصلی قرار دارد.

وقف خاص : وقفی است که برای شخص یا اشخاص معین و محصور انجام یافته باشد مانند وقف بر اولاد.

وقف عام : وقفی است که در جهت مصالح عمومی یا عناوین عامه باشد مانند وقف بر مساجد و غیره.

وقف : عبارت از آن است که عین مال حبس و منافع آن تسبیل شود.

اراضی وقفی : به آن دسته از اراضی گویند که توسط مالک جهت امر خاصی در نظر گرفته شده و عین آن قابل فروش نبوده و صرفاً منافع آن در جهت مورد نظر مالک که امور خیریه می باشد صرف می گردد.

شهرستان : واحدی از تقسیمات کشوری است با محدوده جغرافیایی معین که از به هم پیوستن چند بخش همجوار که از نظر عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی واحد متناسب و همگنی را به وجود آورده اند، تشکیل شده است.

بخش : واحدی از تقسیمات کشوری با محدوده جغرافیایی معین است و از به هم پیوستن چند دهستان همجوار مشتمل بر چندین مزرعه، مکان، روستا و احیاناً شهر، که از نظر عوامل طبیعی و اوضاع اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، واحد همگنی را به وجود می آورند، تشکیل شده است.

شهر : محلی با حدود قانونی است که در محدوده جغرافیایی بخش واقع شده و از نظر بافت ساختمانی، اشتغال و سایر عوامل سیمایی با ویژگی های شهر باشد.

دهستان : کوچکترین واحد تقسیمات کشوری با محدوده جغرافیایی معین است که از به هم پیوستن چند روستا، مکان و مزرعه همجوار تشکیل می شود و از لحاظ محیط طبیعی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی همگن می باشد و امکان خدمات رسانی و برنامه ریزی در سیستم و شبکه واحد را فراهم می نماید.

